КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ГАЗЕТА КИЇВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

№ 4 (2358) 2026 р. ЗАСНОВАНА 25 ЖОВТНЯ 1929 РОКУ kunews.knu.ua

02 Коли право звучить наживо

03 Правопис без міфів: пояснює науковиця

04 Правда потребує голосу: 40 років аварії на ЧАЕС

05 Астроном у зоні: наука без меж

06 Музика, сильніша за сирени

ЛАСТІВКА ВЕСНИ І ГОЛОСИ СВІТУ

Весна приходить тихо – спершу світлом у гіллі, бруньками магнолії, а потім голосами в уквітчаному університетському дворі, де знову гамірно й радісно. У цьому багатоголоссі цьогоріч по-особливому зазвучав Навруз – свято, що народжується разом із першим теплом і несе відчуття початку. Не календарного, а глибшого – того, що живе в самій природі: часу оновлення, надії, нового відліку.

Колись і в Україні рік починався навесні. Якраз тоді й прилітала Ластівочка зі «Щедрика» – як провісниця змін, як знак того, що життя повертається. Сьогодні її образ ніби знову оживає – уже в іншому вимірі, серед голосів різних культур. І в цьому – несподівана близькість: різні традиції говорять про одне й те саме – про світло, яке перемагає темряву, і про радість початку.

Відзначення Міжнародного дня Наврузу в КНУ стало місцем такої зустрічі 17 квітня, коли Університет об'єднав представників різних країн і культур разом з амбасадорами понад двадцяти держав. У спільному звучанні вітань, у відкритості діалогу народжувалося відчуття єдності – не задекларованої, а прожитої тут і тепер.

Фінальним акордом свята стала концертна програма, де голоси світу зазвучали особливо виразно. Українські, таджицькі та кримськотатарські вокальні й хореографічні номери створили цілісну атмосферу міжкультурного діалогу.

Можливо, саме так виглядає справжній початок: коли ластівка весни приносить із собою не лише тепло, а й спільну мову розуміння. І тоді Навруз стає святом, де голоси світу звучать в унісон.

Фото О. Лисак

#КНУ дайджест подій

✓ **2 квітня** – у Залі Вченої ради КНУ відбувся регіональний круглий стіл, присвячений імплементації положень Закону України «Про академічну доброчесність». Подія об'єднала ректорів ЗВО, науковців, викладачів, експертів, а також представників Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти.

✓ **7 квітня** – на зустрічі у форматі KNU Diplomacy Talks депутат Європарламенту Дайнюс Жалімас прочитав студентам КНУ лекцію на тему «Роль Європейського парламенту в європейській інтеграції та підтримці України».

✓ **8 квітня** – під час профорієнтаційного заходу «Кар'єрний діалог: Сфера культури та професійна реалізація» представники топових інституцій, які формують нині культурний ландшафт України, поспілкувалися зі студентами-культурологами.

✓ **14 квітня** – зустріч у форматі KNU Diplomacy Talks із Послом Федеративної Республіки Бразилія в Україні Рафаелем де Мелло Відалом. Тема зустрічі – «Бразилія – Україна: освітня та наукова дипломатія».

✓ **14-15 квітня** – симпозіум молодих вчених «Цифрові інструменти та академічні практики сучасного науковця» у КНУ об'єднав понад 200 молодих дослідників, освітян і фахівців із різних галузей.

✓ **16 квітня** – науково-методичний форум «Європейський вимір української історії: практики впровадження в системі шкільної освіти», що відбувся у КНУ, об'єднав широку освітянську спільноту.

✓ **23 квітня** – КНУ та Координаційний штаб з питань поводження з військовополоненими підписали Меморандум про співпрацю. Це стало одним із ключових питань круглого столу «Разом заради повернення: основні напрями співпраці», який пройшов в Університеті.

✓ **28 квітня** – У Головному корпусі КНУ відкрили виставку «Андрій Парубій веде нас у бій!», присвячену життєвому шляху українського політика й державного діяча Андрія Парубія.

ПРАВОВИЙ ДІАЛОГ У КНУ

15 квітня Університет уперше в своїй історії прийняв чинного президента Європейського суду з прав людини – Маттіаса Гійомара. Зустріч відбулася в межах формату #KNUDiplomacyTalks і дала студентам унікальну можливість не лише почути виступ одного з головних діячів європейського правосуддя, а й поставити запитання безпосередньо суддям ЄСПЛ

ЛАРИСА КІТ

Візит до КНУ став частиною широкої програми перебування делегації Суду в Україні. Напередодні Маттіас Гійомар разом із суддею ЄСПЛ від України Миколою Гнатовським провели низку зустрічей у найвищих державних інституціях, а також узяли участь у профільній конференції, присвяченій взаємодії національних судів і ЄСПЛ.

БЕЗ ПРАВ ЛЮДИНИ НЕ МОЖЕ БУТИ МИРУ

Свій виступ Маттіас Гійомар розпочав із особистого зізнання: питання миру й ролі прав людини в його збереженні неодноразово ставали для нього предметом роздумів. Чи здатні права людини запобігати війнам? Чи може міжнародне право зупинити конфлікти? Відповіді, за його словами, не є простими. Однак один висновок залишається незаперечним: без дотримання прав людини мир неможливий.

У цьому контексті президент ЄСПЛ нагадав про місію Ради Європи, створеної після Другої світової війни як відповідь на її трагедії. Її фундамент – демократія, права людини та верховенство права – і сьогодні залишається основою мирного співіснування. Саме ці принципи, наголосив він, були грубо порушені внаслідок повномасштабного вторгнення Росії в Україну.

РОЛЬ ЄСПЛ ПІД ЧАС ВІЙНИ І ПІСЛЯ НЕЇ

Особливу увагу у виступі було приділено ролі ЄСПЛ у часи війни. Маттіас Гійомар окреслив три основні виміри діяльності Суду.

Перший – превентивний: захист прав людини і верховенства права як інструмент запобігання конфліктам.

Другий – реагування під час війни: встановлення відповідальності за порушення, фіксація історичної правди та підтвердження державного суверенітету.

Третій – післяконфліктний: забезпечення справедливості через компенсації жертвам і відновлення довіри.

Суд уже розглядає тисячі заяв, пов'язаних із війною Росії проти України. За словами президента ЄСПЛ, масштаб і характер цих справ є безпрецедентними для всієї системи Європейської конвенції з прав людини. У центрі уваги Суду – три принципи: відповідальність, правда і суверенітет.

МИР ЧЕРЕЗ ПРАВО

Відповідаючи на одне з головних запитань «Що саме може зробити Суд для досягнення миру?», Маттіас Гійомар наголосив: ЄСПЛ не здатний зупинити війну. Проте він має іншу, не менш важливу місію – утверджувати силу права.

Міжнародне право сьогодні переживає серйозний тиск, однак саме воно залишається необхідним інструментом відновлення порядку. «Не може бути миру, доки порушуються права людини», – підкреслив він, окреслюючи бачення справедливого й тривалого миру як миру, заснованого на праві.

ДІАЛОГ ПРО ДОВІРУ І МАЙБУТНЄ

Не менш важливою частиною зустрічі стала відкрита розмова зі студентами. Учасники мали змогу поставити свої запитання безпосередньо Маттіасу Гійомару та Миколі Гнатовському.

Йшлося про принцип неупередженості як основу діяльності Суду, про виклики сучасного правозахисту та майбутнє Європейської конвенції з прав людини. Судді наголосили: Конвенція має залишатися «живим інструментом», здатним адаптуватися до нових реалій, залишатися зрозумілою для суспільства.

Окремий акцент було зроблено на необхідності говорити з громадянами не лише мовою юридичних норм, а й мовою людських емоцій – саме це, на переконання президента ЄСПЛ, допомагає зміцнювати довіру до судової влади.

«ВИ – МАЙБУТНЄ СВІТУ!»

На завершення Маттіас Гійомар звернувся до студентів із особливою теплотою:

«Якщо ми справді хочемо бути почутими громадянами, ми маємо говорити з ними не лише мовою норм і процедур, а й мовою їхніх емоцій. Саме тому я так серйозно сприймаю сьогоднішню зустріч. Вона потрібна не для того, щоб переконати вас, бо, переконаний, ви й так поділяєте ці цінності. Ви вже стоїте на ґрунті гуманізму, на якому тримаються демократичні суспільства. Коли ви усвідомлюєте себе послами цієї системи і творцями майбутнього, ви вже здатні нести ці смисли далі. Вас не потрібно переконувати. Ви – майбутнє світу! Я кажу це з особливою впевненістю, тому що відчуваю в цій залі добру волю. Відчуваю, що всі ми – кожен по-своєму – рухаємося в одному напрямку і зберігаємо в серці переконання: зрештою мир і справедливість переможуть».

У час, коли міжнародний порядок зазнає тиску, саме такі діалоги формують середовище довіри й відповідальності і готують тих, хто визначатиме обличчя правосуддя в майбутньому. І саме в цій залі, у живому діалозі між тими, хто вже формує практику міжнародного правосуддя, і тими, хто лише входить у професію, – і складається архітектура міжнародного правопорядку майбутнього.

Фото Ю. Бочан

УКРАЇНСЬКІ СТУДІЇ ЯК ПРОСТІР ДІАЛОГУ

Міжнародний форум «Розвиток українознавчих студій у контексті сучасних глобальних трансформацій», що відбувся 9 квітня у КНУ, об'єднав науковців, викладачів, дипломатів і представників академічних центрів України та світу

ЦЕНТР КОМУНІКАЦІЙ

Форум став майданчиком для розмови не лише про стан галузі, а й про її майбутнє у складному й водночас відкритому до нових ідей глобальному контексті.

Українознавчі студії сьогодні переживають період стрімких змін. Те, що ще донедавна було радше сферою академічної зацікавленості, нині перетворюється на потужний міжнародний інтелектуальний рух. Як утримати і поглибити цей інтерес? Як зробити так, щоб Україна залишалася в центрі уваги не лише в контексті новин, а й як повноцінний об'єкт наукового осмислення?

Попри роки незалежності, Україна довгий час залишалася у світовому сприйнятті частиною «русского міра». Повномасштабна війна змінила цю оптику: інтерес до України зріс, але разом із ним зросла й відповідальність. Українські студії стрімко поширюються по всіх континентах, але маємо докласти ще багато зусиль, щоб вони були насправді «українськими». Надзвичайно важливо говорити про національну ідентичність як в історичному ракурсі, так і через наш сучасний досвід.

КНУ є активним учасником Глобальної коаліції українських студій – ініціативи, започаткованої Першою леді України Оленою Зеленською, яка спрямована на розвиток українознавства у світі. Це ще раз підкреслює: йдеться не лише про академічну дисципліну, а й про інструмент культурної дипломатії.

З вітальними словами виступили Посол Чеської Республіки в Україні Лубош Весели, директорка Департаменту Африки та регіональних африканських організацій МЗС України Любов Абравітова, науковиця Університету Іналко (Франція) Іл-Іл Яців-Малібер, менеджерка академічних проєктів в Українському інституті Олена Коваленко.

Серед основних викликів, які обговорювали учасники – втрата джерельної бази через війну, поширення проросійських наративів у західних академічних колах, а також недостатня координація між українськими та міжнародними дослідниками. Водночас саме ці труднощі стимулюють пошук нових підходів.

Одним із таких критеріїв стає міждисциплінарність. Якщо раніше українознавчі студії здебільшого зосереджувалися на історії, мові та культурі, то нині вони дедалі активніше інтегруються у ширші наукові контексти – від соціології до політичних наук. Про це йшлося під час презентації Аналітичного звіту «Світові центри українознавчих досліджень та основні наукові тренди», який представили професорка Ксенія Смирнова та директор Інституту українознавства КНУ Роман Додонов. Автори звіту переконані, що майбутнє галузі – у здатності виходити за власні межі й взаємодіяти з іншими дисциплінами.

Цю думку підтримали й міжнародні експерти. Вони наголошували: важливо

Фото Т. Василик

не лише розвивати україністику як окремий напрям, а й інтегрувати Україну в ширші дослідницькі рамки. Коли історик, соціолог чи політолог звертається до українського матеріалу як до частини своєї теми, це означає, що Україна стає органічною складовою світового наукового дискурсу.

Окрему увагу приділили і викликам сучасної комунікації. Фейки, маніпуляції, інформаційні атаки – усе це вимагає від українознавчих студій нових інструментів і більшої відкритості. Важливим стає не лише створення знання, а й уміння його доносити.

Робота форуму продовжилася в тематичних панелях, де обговорювали місце українознавства у глобальних трансформаціях, розвиток гуманітаристики, а також роль медіа і комунікацій. Дискусії показали: українознавчі студії дедалі більше виходять за межі академічних авдиторій, стаючи частиною ширшого суспільного діалогу.

Підсумовуючи, було окреслено ключові орієнтири розвитку: міждисциплінарність, інтеграція у європейський академічний простір, дослідження досвіду війни, мережування та цифровізація. Усі ці напрями формують нову архітектуру українознавства – більш відкриту, гнучку і впливову.

Сьогодні українознавчі студії не лише «відповідають на інтерес» до України. Вони самі формують порядок денний, пропонуючи світові глибше розуміння українського досвіду. І саме в таких дискусіях, як на форумі в КНУ, народжується нова модель співпраці, довіри і спільного знання про Україну у світі.

ПРАВОПИС БЕЗ МІФІВ: ПОЯСНЮЄ МОВОЗНАВИЦЯ

26 березня в Україні набув чинності оновлений «Український правопис», і навколо нього знову точаться дискусії. Про те, що насправді змінилося і чого чекати далі, ми поспілкувалися з учасницею робочої групи із внесення редакційно-технічних виправлень до тексту «Українського правопису», професоркою кафедри української мови та прикладної лінгвістики ННІ філології Лідією ГНАТЮК

– У чому принципова відмінність правопису 2026 року від редакції 2019-го: це зміна норм чи насамперед зміна статусу документа?

– Про зміну норм узагалі не йшлося, оскільки робочу групу було створено у 2025 р. для внесення редакційно-технічних виправлень до тексту «Українського правопису», норми якого розробляла впродовж 2015–2019 рр. група провідних українських мовознавців. У 2025 р. було уніфіковано структуру правопису, удосконалено формулювання окремих правил, виправлено деякі технічні огріхи, переглянуто ілюстративний матеріал, зокрема вилучено назви, пов'язані з державою-агресором, додано нові приклади тощо. Змінився і статус документа – тепер це стандарт державної мови, затверджений Національною комісією зі стандартів державної мови.

– Які дискусії всередині робочої групи з підготовки проєкту були найгострішими і які рішення стали наслідком компромісу?

– Звичайно, на наших засіданнях відбувалися дискусії, адже вони – органічний складник дуже непростого процесу пошуку і прийняття рішень. Ми дискутували і стосовно змісту пропонованих редакційно-технічних виправлень, і щодо форми подання правил, зокрема рубрикації викладу. Гострі дискусії могли б виникнути, якби ми захотіли змінити норму, такі пропозиції також були, але на це робоча група повноважень не мала. Наукова аргументація завжди була для колег пріоритетом.

– Наскільки новий стандарт має на меті «очищення» мови від чужомовних впливів і повернення до історичної традиції (зокрема правопису 1920-30-х років)?

– З чинного стандарту вилучено чимало власних назв, пов'язаних із державою-агресором, а також назви деяких реалій, пов'язаних із радянським минулим. Але він не мав на меті змінювати щось у мовних нормах.

– Як правопис реагує на нові слова – особливо зі сфер технологій, медіа, війни?

– Як ілюстративний матеріал до певних орфографічних правил уже в «Український правопис» 2019 р. було введено: фейсбук / мережа «Фейсбук», інстаграм, веб-API, вебсторінка, гугл, е-декларація, флеш-BOIS, ютуб та ін. У чинному стандарті (2026 р.) коло лексем і сполук на позначення понять зі сфери технологій, медіа розширилося: «Вайбер» (система обміну повідомленнями «Вайбер»), вікіпедія, енциклопедія «Вікіпедія» тощо. З трагічними подіями нашої сучасної історії та з війною пов'язані назви вулиць і проспектів, які слугують ілюстративною базою для правил написання з великої літери: вулиця Небесної Сотні, вулиця Героїв Полку «Азов», вулиця 92-ї Бригади, проспект Сергія Нігояна.

– Як новий статус Українського правопису може вплинути на освіту, медіа та державні інституції? Чи стане менше варіантності та суперечок у нормуванні мови?

– Стандарту державної мови потрібно дотримуватися в усіх сферах суспільного життя, зокрема й в освітніх закладах, медіа та державних інституціях. Оскільки робоча група не змінювала норм, то варіантність залишилася (зокрема в Р.в. одн. іменників 3-ї відміни: радості і радости; у написанні деяких слів грецького походження: міф і міт, ка́федра і като́дра та ін., а також у деяких інших випадках). Відомо, що мова – живий саморегулювальний організм, і час покаже життєздатність таких варіантів у майбутньому. Щодо суперечок про мовні норми – вони тривали і тривають.

– Чи планується подальше оновлення правопису і які проблемні зони, на вашу думку, потребують перегляду у майбутньому?

– Окремі питання правопису потребують переосмислення з урахуванням і історичних традицій, і новітніх тенденцій розвитку мови. Відомо, що Інститут української мови НАН України почав поглиблено працювати над деякими складними питаннями правопису. Серед них – засади передавання на письмі новітніх запозичень, деяких слов'янських і неслов'янських імен та прізвищ, іншомовних географічних назв і похідних від них тощо. Було б чудово, якби ця титанічна праця увінчалася практичними рекомендаціями, щоб лінгвісти, які згодом ухвалюватимуть новий правопис, могли використати ці напрацювання.

– Де проходить межа між мовною нормою і мовною свободою – і хто її визначає?

– Цю межу традиційно окреслювали правопис, словники і граматики української мови. Але і творчі особистості, і звичайні носії мови нерідко порушують мовну норму з метою створення оригінальних висловів і образів, тому межу між мовною нормою і мовною свободою визначає рівень освіти і культури людини.

– Яке одне правило правопису, на вашу думку, варто знати кожному українцю?

– Мені здається, що правила правопису потрібно знати так, як правила дорожнього руху, тому, погодьтеся, якимось одним універсальним правилом не обійтися. Українці мають опанувати свій правопис, застосовувати його на практиці – і тут ідеться лише про писемне мовлення. В усному мовленні варто дбати про дотримання норм орфоепічних (вимовних). Це сприятиме формуванню освічених і національно свідомих громадян України.

Спілкувалася Лариса КІТ

АВАРІЯ НА ЧАЕС: 40 РОКІВ ПОТОМУ

Аварію на Чорнобильській АЕС вважають найбільшою техногенною катастрофою в історії людства. До подолання наслідків аварії та її експертної оцінки долучалися й працівники КНУ. Про те, як науковці допомагали приборкати «розбурханий атом» та зберегти пам'ять про Чорнобильську трагедію, ми розпитали професора кафедри теоретичної фізики КНУ Миколу МАКАРЦЯ, який понад сімнадцять років очолював Фізичний факультет Шевченкового університету

– Миколо Володимировичу, яким запам'ятався день трагедії – 26 квітня 1986 року? Де ви тоді працювали й звідки дізналися про аварію?

– У 1986 році я був 31-річним асистентом кафедри теоретичної фізики КНУ (тоді КДУ), до того ж одруженим асистентом. Дружина працювала в системі Академії наук. Ми були молоді та щасливі у своїй малосімейці на Лісовому масиві. Навесні взяли путівку в затишний профілакторій у Феофанії й саме в п'ятницю, 25 квітня, туди заселилися. Нічого не віщувало лиха.

26 квітня була субота, я поїхав на роботу, а коли повернувся після закінчення пар, дружина здивувала несподіваною новиною: всіх відпочивальників зібрали в залі профілакторію й таємниче повідомили, що щось сталося на Чорнобильській АЕС, і туди вже масово відправляють медиків. Порадили зайвий раз не виходити з кімнат, але запевнили, що нічого серйозного немає, чекаємо подальших розпоряджень. У новинах на радіо чи телебаченні про це й словом не прохопилися. Натомість звідусіль лунали бравурні марші, всі готувалися до травневих свят.

– Інформація про аварію одразу була засекречена. Коли стало зрозуміло, що ситуація серйозна?

– Чорнобильська радіоактивна хмара розлетілася світом, її зафіксували майже у двох десятках інших країн, тож довго приховувати ситуацію було просто неможливо.

Певні підозри в мене виникли ще в неділю, 27-го квітня. Вдень ми кілька годин гуляли лісом довкола профілакторію, і весь цей час над нами на низькій висоті регулярно літав Ан-12. Я тоді сказав дружині: «Катю, мабуть, на ЧАЕС щось серйозніше, ніж нам потайки сказали, бо цей літак швидше за все робить дозиметрію – міряє радіацію в повітрі». Я знав, що саме подібним чином свого часу американці дізналися про проведення ядерних випробувань в радянському Семипалатинську. Це мене й стривожило.

– Перше офіційне повідомлення про аварію пролунало в програмі «Час» на центральному телебаченні лише в понеділок, 28 квітня, і не було обтяжене подробицями.

– У понеділок чи вівторок в Києві були великі збори освітян – якщо не помиляюся, в Палаці «Україна», де нам вперше сухо повідомили, що на Чорнобильській АЕС трапилася аварія. Коли я прийшов після зборів на роботу, весь Фізичний факультет вже гудів, як вулик – хлопці шукали дозиметри, у кого що є, щоб виміряти рівень радіації. Він був далеко від норми.

Власне, 28-29 квітня вже всім стало зрозуміло, що в Чорнобилі трапилася критична ситуація. У ті самі дні на базі кафедри ядерної фізики нашого факультету створили своєрідну імпровізовану дозиметричну лабораторію, де впродовж трьох місяців перевіряли радіоактивне забруднення продуктів, які завозили до Києва та одяг тих, хто їздив у бік Чорнобиля чи вибирався звідти.

Фізики КНУ долучалися до ліквідації аварії на ЧАЕС як експерти чи консультанти, брали участь у визначенні зон радіоактивного забруднення та відповідному картографуванні територій. Мені довелося вже в середині дев'яностих займатися обробкою даних радіологічних вимірювань для створення карти забруднених зон. Та найпершою проблемою, яка постала одразу після аварії, був дефіцит приладів дозиметричного контролю, і через це всі такі

прилади Фізичного факультету були в роботі.

– Хто з науковців КНУ працював у цій лабораторії і науковому супроводі процесів, пов'язаних з ліквідацією аварії на ЧАЕС?

– Я можу говорити лише про людей, яких знав особисто. У цій роботі брали участь фізики-ядерники Геннадій Прокопець, Володимир Майданюк, Георгій Применко, Борис Лещенко. На той момент науковці, які мали авторитет, повноваження і сміливість самостійно щось вирішувати, були у віці 40-50 років. Тож нині це люди дуже поважного віку. Геннадій Олександрович Прокопець уже давно пішов у засвіти…

Працювали в лабораторії також два інженери – Юрій Сєдов і Валерій Тараканов. Крім того, до роботи в ній активно долучалися й аспіранти КНУ і навіть, за власним бажанням, студенти старших курсів.

Додам, що співробітники Фізичного факультету працювали й безпосередньо в зоні лиха. Коли найгарячіші дні минули, у Чорнобиль набирали дозиметристів – з'ясувати, як поширилося радіоактивне забруднення. Серед цих фахівців був наш співробітник Павло Сєліщєв. Коли він приїздив на факультет, ми з перших вуст дізнавалися, що там відбувається. Хоча певні речі тоді були засекречені – фахівці, що там працювали, підписували документ про нерозголошення.

– Працівники Фізичного факультету КНУ і навіть його стіни зберігають пам'ять про ті події й сприяють їх переосмисленню – і в науковому, і в художньому сенсах. Кажуть, місцеві локації можна впізнати у серіалі «Чорнобиль» американського каналу HBO та британської компанії Sky, що вийшов 2019 року.

– Я всіляко сприяв проведенню цих зйомок у приміщенні Фізичного факультету. Цікаво, що у нашій гардеробній за сценарієм фільму була дискотека. А вже 2022 року, з початком російського повномасштабного вторгнення, в нас тут було зовсім інше кіно. Напевне, колись про це теж знімуть історичний фільм. Нині сходи до цокольного поверху та гардеробної частково закриті мішками з піском. Це приміщення студенти й викладачі використовують як укриття під час повітряних тривог.

Що ж до серіалу «Чорнобиль», то окремі його епізоди фільмували також в коридорах, кабінетах і навіть в їдальні Фізичного корпусу.

– Озираючись у минуле, у 1986 рік, що ви думаєте про причини аварії? Хто винен, якщо вже після винесення вироків керівництву станції стало відомо про конструктивні недоліки реактора, про які персонал не знав.

– Людський фактор відіграв свою роль. Проте головною причиною була прогнила державна система, яку не врятувала навіть проголошена владою перебудова. Атомна енергетика була чимось на зразок «вітрини» радянської економіки й нашого запаморочливого технічного прогресу, якому мали заздрити на Заході. Тому будь-які недоліки та проблеми в цій галузі приховувалися, а ядерні інциденти зазвичай замовчувалися.

– З огляду на російську агресію та окупацію наших атомних станцій: чи є майбутнє в української ядерної енергетики?

– Безперечно є. Усі війни колись закінчуються, а тим часом ефективної альтернативи цьому виду енергії людство поки не винайшло.

Спілкувалася Анна ЛУКАНСЬКА

ПРАВДА ПОТРЕБУЄ ГОЛОСУ

Провідна журналістка Центру комунікацій КНУ Наталія Міщерська у 1986 році працювала кореспондентом телеканалу УТ-1 і висвітлювала роботи з ліквідації наслідків аварії на ЧАЕС

ЛАРИСА КІТ

У її спогадах катастрофа постає не лише як трагедія планетарного масштабу, а й як професійний досвід, як межа між дозволеним і забороненим, між знанням і замовчуванням.

1986 рік. На українському телебаченні існує тільки один канал – УТ-1. Саме звідти кореспонденти намагалися доносити інформацію про ліквідацію наслідків аварії. Але шлях до правди був складним і буквально заблокованим. Журналісти рвалися на місце Чорнобильської катастрофи, проте потрапити на її територію було дуже складно. Дозволів на це чекали довго, частіше вдавалося дістатися лише до Дитяток – межі Зони відчуження.

Наталія Міщерська отримала свій дозвіл на виїзд до Зони у липні. Перші поїздки стали шоком. Перевдягання у захисний одяг, респіратори, дозиметри, контрольні пункти – все це створювало дивне відчуття іншої реальності. Усередині – невпинний і, на перший погляд, хаотичний рух техніки, військових, ліквідаторів. «Ти стоїш і не розумієш, що відбувається, ніби ти на іншій планеті, – пригадує журналістка. – І над усім цим – монстр зруйнованого 4-го енергоблоку. Було дуже людно. Ліквідатори прибували з усіх кінців СРСР. У розмовах із ними ми дізнавалися, що подібні, але не таких масштабів, аварії відбувалися і на інших атомних об'єктах. Їх було немало».

Знімальні групи виїжджали чималим складом: журналіст, оператор, асистенти, звукорежисер. Адже для роботи з тогочасними громіздкими камерами необхідна була і фізична сила, а сама робота нагадувала експедицію. Магнетизм Зони був незбагненним, притягував і лякав водночас. Відколи потрапляв туди вперше – ти відчував потребу приїхати знов і знов. «Ми всі були як сталкери», – згадує Наталія Андріївна.

Втім, навіть відзняті матеріали не гарантували виходу в ефір. Цензура була жорсткою: тексти та сюжети переглядав цензор, який безапеляційно викреслював усе, що виходило за межі офіційної версії. Лише згодом, уже влітку, інформаційні межі почали повільно розширюватися.

Інформація, яка потрапляла в ефір, була дозованою. Переважали офіційні

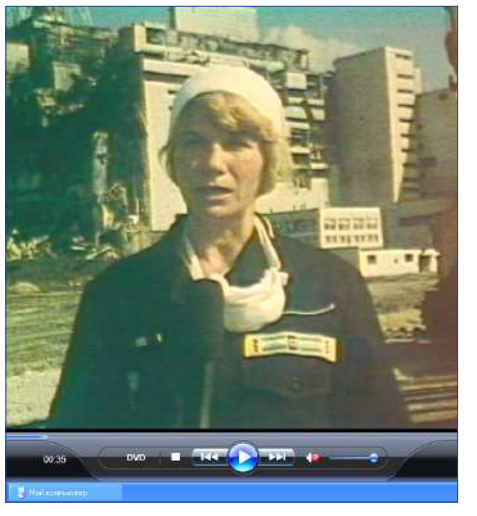

повідомлення, зокрема коментарі членів державної комісії з Москви. Всі тоді вірили, що зі зведенням об'єкта «Укриття» наслідки аварії буде локалізовано і подолано. Реальність виявилася значно складнішою.

Іноземних журналістів у перші місяці не допускали – і через закритість режиму, і через страх. Повноцінне міжнародне висвітлення теми почалося значно пізніше, вже після судових процесів над керівництвом станції, яке «призначили винним».

Поступово інформаційний вакуум почав руйнуватися. У телевізійний ефір запрошували науковців, лікарів, з'являлися перші громадські ініціативи. Чорнобиль ставав предметом суспільного осмислення і зрештою призвів до краху режиму.

Але тоді, у 1986-му, люди ще не усвідомлювали всього масштабу трагедії. Радіація була невидимою, це породжувало найбільшу невизначеність і страх. Київ спорожнів, люди намагалися захищатися інтуїтивно – червоним вином, йодом, чутками.

У пам'яті журналістки залишається й контрастний образ: відкриття сезону в Музеї просто неба в Пирогові, на якому працювала її знімальна група 2 травня 1986 року. Яскраве сонце, синє небо, море людей на музейних локаціях. І шалений вітер із півночі, з Чорнобиля. «Діти бігають по полях, виступають народні колективи – там так щороку відкривали сезон, – пригадує Наталія Андріївна. – А нам, журналістам, було моторошно, бо вже щось знали про небезпеку радіації».

Чорнобильська тема в ефірі з часом стихла, але її наслідком стало не лише знання про небезпеку «мирного атома», а й усвідомлення того, що правда потребує голосу, навіть тоді, коли її намагаються обмежити і дозувати.

Фото з архіву Наталії Міщерської

АСТРОНОМ У ЗОНІ: НАУКА БЕЗ МЕЖ

Щоквітня наш Головний корпус поринає в пташине багатоголосся. Перша скрипка в цьому оркестрі завжди за дроздами – ці красені не тільки відмінно виглядають на тлі Червоного корпусу, а й звучать так, що чути в кожній авдиторії. Символічно, що саме у квітні рідкісного для Київського регіону дрозда зафіксував у Чорнобильській зоні відчуження астроном Андрій СІМОН

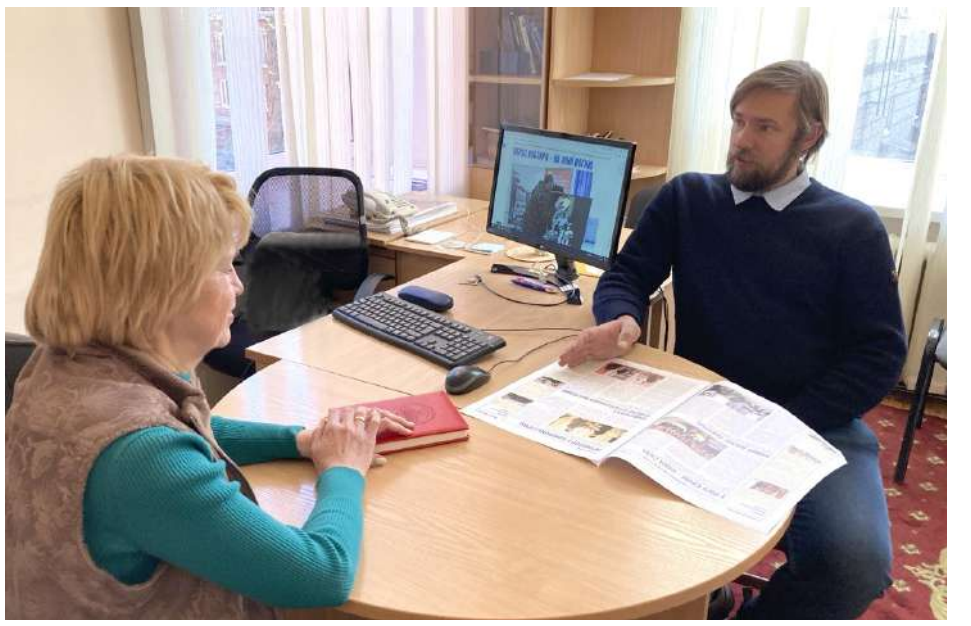

ЛАРИСА КІТ

3 квітня 2026 року він сфотографував гірського дрозда – птаха, якого в Київській області не спостерігали близько пів століття. Це лише третє підтверджене спостереження за всю історію регіону. Втім, сама історія цієї знахідки виявляється не менш цікавою, ніж її результат.

Андрій Сімон – асистент кафедри астрономії та фізики космосу Фізичного факультету КНУ і вчитель Українського фізико-математичного ліцею. Його знають як організатора учнівських олімпіад і популяризатора астрономії. Але поза авдиторіями й телескопами він проводить чимало часу там, де наука стикається з дикою природою – у Чорнобильській зоні.

ДО ЧОРНОБИЛЯ ЧЕРЕЗ АНТАРКТИДУ

Його шлях туди виявився доволі несподіваним. Зацікавлення природою, зокрема птахами, виникло давно, але новий імпульс дало кіно: після перегляду стрічки 2011 року «Великий рік» про американських бьордвочерів Андрій почав рахувати, скільки видів птахів можна побачити за рік в Україні. Спочатку це була гра з пам'яттю, потім – системні спостереження, фотофіксація і власна статистика. Згодом до цього додалися сучасні інструменти – зокрема платформа iNaturalist, де кожен охочий може фіксувати спостереження за живою природою – від рослин до тварин.

Саме бьордвочинг привів астронома до Чорнобильської зони відчуження. У середовищі спостерігачів за птахами давно ходили розмови про її унікальність: менше людей – більше шансів побачити рідкісні види. Там гніздяться, зокрема, лебеді-кликуни, трапляються тетеруки та орябки. Вирішальною стала рекомендація колеги по кафедрі – професора Геннадія Міліневського, відомого дослідника Антарктиди, який багато років працює в Зоні з міжнародними науковими командами. Так ще один астроном опинився серед екологічних і радіаційних досліджень.

На території зони відчуження у 2016 році був створений Чорнобильський радіаційно-екологічний біосферний заповідник. І вся територія, крім центральної частини навколо ЧАЕС, тепер – заповідна зона. КНУ підписав з ним договір про співпрацю, тож університетські науковці там – часті гості.

ВОЛОНТЕРСТВО, ХОБІ ТА НАУКА

Сьогодні вони разом із міжнародними партнерами досліджують тварин, вимірюють рівень аерозолів та метеорологічні показники. До повномасштабного вторгнення тут навіть проводили нічні спостереження метеорного потоку Персеїди: завдяки майже повній відсутності світлового забруднення зона дає унікальні умови для астрономії, і все це – фактично за дві години їзди від Києва.

Втім, після 2022 року акценти змістилися. Крім наукової роботи, з'явилася ще одна важлива складова – волонтерство. Завдяки співпраці з міжнародним фондом Clean Futures Fund Андрій Сімон регулярно їздить у зону, щоб доставляти корм для безпритульних тварин. Раз на рік фонд привозить американських ветеринарів для проведення стерилізації тварин – і їм теж треба допомагати. Паралельно науковець іноді працює у складі міжнародних дослідницьких груп, які, зокрема, проводили роботи разом із командою Greenpeace на місці влучання дрона в арку ЧАЕС.

Саме одна з таких поїздок і принесла неочікувану знахідку. Після доставки корму Андрій вирішив витратити трохи часу на спостереження за птахами. Уже на зворотному шляху, в одному з покинутих сіл, його увагу привернув силует птаха, що перетнув дорогу. Здавалося, нічого незвичного: у зоні багато співочих дроздів. Але деталь – світлі смужки на крилах – змусила зупинитися. Кілька хвилин пошуку, кілька кадрів – і стало зрозуміло: перед ним гірський дрізд, імовірно самиця. Птаха не бачили тут понад 50 років.

ВИПАДКОВОСТІ НЕ ВИПАДКОВІ

«Якби я проїхав на п'ять хвилин раніше чи пізніше, ми б просто розминулися, – пояснює дослідник. – У таких випадках працює проста формула: більше часу і більше кілометрів – більше шансів побачити щось справді рідкісне».

Цей принцип підтверджує і ширший досвід. У межах власних проєктів на iNaturalist Андрій Сімон порівнює біорізноманіття різних територій. У Чорнобильській зоні зафіксовано близько 1700 видів живих організмів – і це при відносно невеликій кількості спостерігачів. У Києві ж, де дослідників значно більше, – понад 7 тисяч видів. Отже, не лише природа, а й увага до неї визначає, скільки ми про неї знаємо.

Сьогодні бьордвочинг для Андрія – хобі з науковим підтекстом. Його цікавлять не лише рідкісні знахідки, а й звичайні види в нових умовах. Адже саме масові спостереження, коли до них долучаються і науковці, і аматори, – дають змогу відповідати на складні питання про міграції, зміни середовища і поведінку тварин.

Чорнобильський заповідник – не єдиний, де спалахує фотокамера натураліста. Днями в Рівненському природному заповіднику Андрій Сімон сфотографував рудого шуліку, якого тут теж не бачили кількадесят років.

Такі історії – ще одне підтвердження того, що великі відкриття іноді починаються з уважного погляду. А сучасна наука дедалі частіше народжується на перетині дисциплін – там, де астроном може стежити за птахами, а спостереження за природою стають частиною великої дослідницької картини.

ЧОРНОБИЛЬСЬКИЙ ЗАПОВІДНИК – УНІКАЛЬНИЙ ПОЛІГОН ДЛЯ НАУКОВЦІВ

На світлинах Андрія Сімона – дрізд гірський (Turdus torquatus) – вид, який не відмічався на території Київської області близько 50 років. За історичними даними, востаннє такого птаха фіксували в регіоні у 1910 та 1976 роках.

В Україні дрізд гірський гніздиться переважно в Карпатському регіоні. Виявлення виду на Київщині, ймовірно, пов'язане з міграційними переміщеннями. Таким чином, зафіксований випадок є важливим доповненням до відомостей про просторову динаміку виду та підтверджує необхідність подальшого моніторингу орнітофауни регіону.

Чорнобильський радіаційно-екологічний біосферний заповідник сьогодні – унікальний полігон для довготривалих екологічних досліджень. Після зникнення постійного людського впливу тут сформувалися умови для природних експериментів, які неможливо відтворити штучно.

Андрій Сімон у своїх спостереженнях фіксує динаміку відновлення екосистеми: зміни у видовому складі фауни, повернення великих ссавців, трансформацію лісових і водно-болотних угідь. Відео зі своїх спостережень науковець нерідко викладає на своєму ютуб-каналі.

Заповідник фактично функціонує як відкрита лабораторія, де дослідники аналізують взаємодію природного відновлення і техногенного впливу. Ці дані мають значення не лише для розуміння наслідків Чорнобильської катастрофи, а й для ширшого кола питань – від екологічної стійкості до стратегій збереження біорізноманіття.

КОЛИ НАУКА ПРАЦЮЄ НА ПЕРЕМОГУ

На Факультеті інформаційних технологій створено лабораторію інтелектуального сенсорного моніторингу, яка об'єднала зусилля провідних науковців для зміцнення обороноздатності України

ЦЕНТР КОМУНІКАЦІЙ

Це новостворений простір, де ідеї перевіряють у максимально наближених до реальності умовах. Лабораторія оснащена сучасним обладнанням, що дозволяє проводити і стендові, і натурні експерименти – від моделювання бойових ситуацій до тестування новітніх рішень у сфері розвідки, навігації та роботизованого розмінування. Її створення стало можливим завдяки перемозі проєктів прикладних наукових досліджень у конкурсі МОН України.

Звичайно, головне – це команда. Під керівництвом професора Юрія Кравченка науковці працюють над тим, щоб системи розвідки та навігації залишалися ефективними навіть у найскладніших умовах – зокрема під впливом радіоелектронної боротьби чи після пошкоджень.

Основна ідея: об'єднати різні типи сенсорів із так званими псевдосупутниковими системами навігації. У результаті формується комплекс, здатний швидко й точно передавати інформацію навіть там, де звичні навігаційні сигнали можуть бути заглушені. Особливу роль у цій системі відіграють безпілотники: вони не лише доставляють обладнання, а й можуть виконувати розвідувальні або ударні завдання залежно від ситуації.

Паралельно в лабораторії працює команда проєкту молодих учених (2024-2016 рр.) під керівництвом професора Андрія Дудніка. Вони зосереджені на створенні бездротової захищеної системи для розмінування та моніторингу. Тут у гру вступає штучний інтелект: він допомагає посилити захист даних і забезпечити надійне дистанційне керування дронами навіть за умов активної протидії. Уже створено експериментальну мережу, яка демонструє високу стійкість до засобів радіоелектронної боротьби.

Серед найцікавіших розробок – програмний комплекс, що дозволяє «програти» бойові сценарії у віртуальному середовищі ще до їхнього втілення в реальності. Це означає менше ризиків і більше точності в реальних операціях.

У перспективі лабораторія прагне досягти рівня технологічної готовності TRL-6, тобто перейти від експериментів до практичного застосування. Фактично йдеться про розробки, які можуть безпосередньо працювати в умовах сучасної війни.

МУЗИКА, СИЛЬНІША ЗА СИРЕНИ

Наприкінці березня хорова капела «Дніпро» КНУ здійснила подорож до Ужгорода, де взяла участь у Всеукраїнському конкурсі хорового мистецтва імені Михайла Кречка

ЛЕСЯ СОЛОВЧУК

Подія об'єднала майже 400 виконавців – від дитячих колективів до дорослих хорів. Усі вони пройшли онлайн-відбір, а у березні фіналісти представили свої програми наживо перед професійним журі.

Пісенним змаганням передував великий духовний концерт-відкриття у Хрестовоздвиженському греко-католицькому кафедральному соборі. Саме там у виконанні хору «Дніпро» прозвучав фрагмент Літургії № 2 Олександра Кошиця. Вибір твору не був випадковим, адже з ім'ям видатного українського композитора тісно пов'язана історія університетського хорового колективу. Торік капела вперше в Україні виконала цей духовний твір повністю.

У конкурсних прослуховуваннях хор «Дніпро» представив оригінальну програму – в'язанку лемківських пісень в обробці Миколи Колесси, а також «Згадай мене» Крістен Андерсон-Лопес та Роберта Лопеса в аранжуванні Джима Клементса. Обидва твори були виконані з цікавою художньою постановкою та хореографічними елементами. Також на розсуд журі підготували фрагмент "Missa in Jazz" Петера Шиндлера – Credo (молитва «Вірую») як приклад синергії класичної меси та джазової свободи.

Журі високо оцінили рівень виконання капели. До Києва хористи повернулися з вагомими здобутками: дипломом лавреата І ступеня та спеціальною відзнакою «Краща диригентка конкурсу», яку отримала художня керівниця капели Софія Трусенко.

«Це вже шості гастролі капели "Дніпро" під час війни. Як і більшості інших учасників, нам доводиться готувати програми в укриттях, під звуки тривоги, з ліхтариками. Попри це, такі хорові зустрічі стають ще ціннішими. Спільне музикування приносить спокій, впевненість і задоволення, а ми залюбки даруємо цю теплоту і щирість нашим слухачам», – наголосила Софія Трусенко.

Особливою подією цієї поїздки стала прем'єра нових костюмів університетської капели. Акцентним елементом суконь став справжній, витканий вручну пояс із кролевецьким орнаментом. Символічно, що костюми виготовляли спеціалісти КЗ СОР «Кролевецьке вище професійне училище» під акомпанемент інтенсивних обстрілів та в умовах відключення електрики. Відтепер хор нестиме славу кролевецького ткацтва різними куточками України, а згодом, сподіваємося, і світу.

ФУТБОЛ ПІД ЗНАКОМ ЄДНОСТІ

Футбольний турнір «Football Urban Heroes» став символом глибокої шани до справжніх легенд сучасності – героїв війни за Незалежність України, які вже понад десятиліття тримали й тримають фронт

ВІКТОРІЯ ІЛЬКОВИЧ

Команди зустрілися на зеленому полі Спортивного комплексу КНУ 4 квітня 2026 року. Головна ідея турніру полягала в демонстрації нерозривної єдності армії та народу, де кожен на своєму місці – військовому чи цивільному – працює на спільний результат.

Захід розпочався з хвилини мовчання за загиблими захисниками та виконання Державного Гімну України. У вітальних промовах представник Сил оборони та голова громадської організації «Urban heroes» Юлія Кутняк наголосили: сьогодні спорт — це не лише про гру, а й про підтримку бойового духу та взаємну відповідальність суспільства та армії.

На полі змагалися чотири команди, кожна з яких представляє втілення української стійкості. За перемогу боролися збірна КНУ (студенти, викладачі й співробітники), військовослужбовці 25-ї бригади імені князя Аскольда НГУ, команда Управління державної охорони України та представники НЕК «Укренерго».

Матчі були напруженими й емоційними, боротьба тривала до останніх хвилин. У підсумку перемогу здобула команда 25 бригади НГУ. Друге місце посіла збірна КНУ, третє – команда «Укренерго», а четверте – представники Управління державної охорони.

Та, як зізнавалися самі учасники, головний результат цього дня – не турнірна таблиця, а відчуття плеча поруч, спільної гри й спільної мети. Бо поки країна бореться, такі зустрічі нагадують: ми сильні тоді, коли разом.

Турнір відбувся за підтримки Спортивного комплексу КНУ та кафедри фізичного виховання і спорту ННЦ «Інститут біології та медицини».

Рішення щодо реєстрації №1450 від 25.04.2024, ідентифікатор медіа R 30-04306

Телефони: 239-31-65, вн. 31-65. E-mail: newspaper@knu.ua
01033, м. Київ, вул. Володимирська, 60, кімн. 231

Шеф-редактор Сергій ДАНИЛЕНКО

НАД НОМЕРОМ ПРАЦЮВАЛИ: Л. КІТ, Г. ЧУЙКО, Г. ЗОРЯ
Дизайн та верстка: Центр комунікацій КНУ +38-044-239-34-60

Друк – Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет"
Зам. № 226-11707